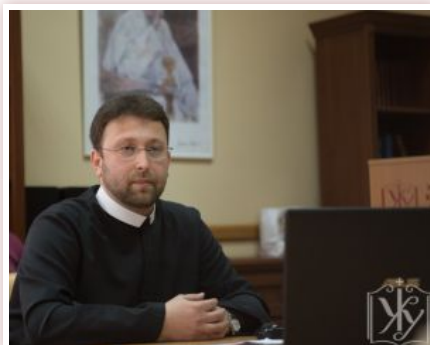

Спасуться всі: "?" чи "!". Про останні питання перед смертю

У Львові одне з улюблених місць туристів - Личаківське кладовище - єдиний в Україні некрополь, де чи не кожен надгробний камінь - це витвір мистецтва від XVIII ст. до сьогодні. Коли розпочинаєш тут екскурсію, то бачиш, що твої життєрадісні й гучні туристи раптом стихають і ніби маліють перед обличчям смерті. Плакальниці, макові й трояндові вінки, ангели смерті, лакрімаріуми для сліз, вази для людського праху, розп'яття, застигли у скульптурах чи фотографіях обличчя небіжчиків - усе це не може не викликати трепету і думки: «*Те саме чекає і мене*».

Смерть залишається для людини найбільшим таїнством протягом життя, бо ніхто не може стверджувати, що насправді нас очікує опісля. Культ почитання померлих - один із найдавніших. Він є в усіх віруваннях, вченнях та релігіях. І хоч остаточні відповіді ми одержимо після смерті, існує наука, яка займається вивченням т. зв. «останніх речей» - есхатологія. Джерела християнської есхатології, як і будь-якої іншої гілки богослов'я, - це Святе Письмо, об'явлення та передання. Цікаво, що в Біблії більше мовиться саме про останні речі, та й Ісус Христос проповідував постійно про прихід Царства Небесного. Основа проповідь - есхатологічна напруга «вже, і ще ні»: Царство Боже вже настало, але водночас ще ні, бо ми очікуємо його повноти; Царство Боже вже всередині нас, але ще не зреалізоване, бо ми очікуємо Другого Пришестя Ісуса Христа, Страшного суду. Оце очікування, передчуття є, фактично, основою християнської благовісті. До цієї думки також схиляється ермонах Пантелеймон Трофімов, який розповів в інтерв'ю для інтернет-видання «Християнин і світ» про напругу, підводні течії й особливості об'явлення останніх речей для християн.

Отець Пантелеймон Трофімов ЧСВВ, новий викладач кафедри богослов'я УКУ, нещодавно захистив докторат із догматичного богослов'я під назвою: «Дебати про вогонь чистилища на Ферраро-Флорентійському соборі (1438-1439) як кульмінація контраверсії про долю померлих між Сходом і Заходом». Наразі він один із найкращих фахівців з есхатології в УГКЦ.

Страшный суд, 1580

Отче, як пояснити напругу між всепрощаючою Божою любов'ю та одночасною відплатою людей за власні гріхи? Чи можемо ми говорити про суперечку: Бог - це любов vs свобода вибору людини?

Це не суперечка, це антиномія - правда, яка ґрунтується на двох полюсах, тобто два протилежні твердження становлять правду і між ними існує логічна напруга. Якщо один складник заберемо, то істину не можна вважати повною, правдивою. Тому перед людським гріхом одночасно присутні і Божа любов, і Божа справедливість. Чогось одного недостатньо.

Ще більше зрозуміти напругу між Божою любов'ю і справедливістю допомагає теорія кенозису: Бог себе применшує, коли творить якість буття, що може сказати Йому «ні»; створивши людину зі свободною волею, Бог відмовився від свого напередзнання. Отже, коли Бог відмовляється від свого знання про долю конкретної людини, максимально посилюється свобода вибору людини, яка може обирати власний шлях, який або веде до спасіння, або ні. Бог наперед не знає, яким буде вибір людини.

Якщо Божа любов і справедливість завжди присутні й це допомагає людині боротися зі своїми пристрастями, то чи можемо ми говорити про спасіння усіх - апокатастазис?

Так зване «спасіння усіх», як бачимо, суперечить багатьом біблійним уривкам. Зокрема глави 25, стиху 41 Євангелія від Матея, де йдеться про відділення овець від козлів під час Страшного суду - одні підуть до життя вічного, а інші - на вічні муки. Але водночас у Біблії теж можна прочитати такі уривки, що вказують на спасіння усіх. До прикладу, в Першому посланні до коринтян 15, 28 сказано, що врешті-решт Бог підкорить

АРХІВ

РУБРИКИ

- ▶ 2021 (34)
- ▶ 2020 (6)
- ▶ 2019 (1)
- ▶ 2018 (4)
- ▶ 2017 (20)
- ▶ 2016 (38)
- ▶ 2015 (65)
- ▶ 2014 (35)
- ▶ 2013 (60)
- ▶ 2012 (36)
- ▶ 2011 (57)
- ▶ 2010 (62)
- ▶ 2009 (19)

[Біблія про](#)

[Передання про](#)

[Церква про](#)

[3 життя](#)

[3 історії думки](#)

[3 історії духу](#)

[Фотогалерея](#)

[Відео](#)

[Есей](#)

[Світ поезії](#)

усе, Він буде «все у всьому». Також у Першому посланні до Тимотея 2, 4 - про те, що Бог хоче, щоб усі спаслися і до розуміння істини прийшли.

У питанні про апокатастазис є проблема поразки Бога. Адже, якщо не всі спасаються, то виходить, що Бог зазнає поразки... Звичайно, про марноту жертви на хресті ми говорити не можемо. Просто хтось обирає спасіння, а хтось іде іншим шляхом - людина наділена свободою волі.

Сергій Булгаков - один із сучасних авторів, прибічник ідеї спасіння усіх. У праці «Невеста агнца», покликаючись на Григорія Ниського, Орігена, Ісаака Сиріна, отець наводить аргументи на користь вчення про спасіння всіх: за зло, яке завжди скінченне, не може бути вічного покарання. Водночас Ісаак Сирін каже, що Бог наперед знав, що Адам і Єва пануть, тобто Він знає, що частина Його сотворіння вічно перебуватиме в пекельних муках, відходитиме від свого Творця. Бачимо, що навіть тут присутня оця антиномія, про яку ми говорили на початку: одночасна дія Божого всезнання, що люди відступатимуть, і Божої любові, адже всі будуть спасенні.

Також на виправдання теорії апокатастазису існує думка Орігена, що людина грішить, бо не володіє повнотою знання. Отже, цей гріх не можна до кінця назвати свідомим. На думку цього богослова, після смерті людини відбувається її очищення через глибше пізнання Бога. На цю ж ідею можна натрапити в Сергія Булгакова, який каже, що при зустрічі з Богом людина бачить повноту правди у Творці. Очищення - це розділення в нас добра від зла через зустріч із Богом. Коли людина переходить через цей процес і бачить істинну правду, то не може її не прийняти.

Є ще теорія останнього вибору: час після смерті - це не остаточна смерть, але зустріч з Ісусом Христом, коли людина усвідомлює правду про своє життя і бачить, що Бог - сама любов. У цей момент творіння не може сказати «ні», не прийняти Бога.

Чи може рай з праведниками існувати у блаженстві й радості, якщо поряд існуватиме ад, де душі мучитимуться? Чи зможуть праведні не оплакувати мук грішників?

Це ще один аргумент на користь спасіння усіх: повноцінне блаженство у вигляді раю неможливе, якщо водночас хтось мучитиметься і перебуватиме у гріху. Рай як повнота блаженства можливий тільки у випадку спасіння усіх.

Але якщо під час зустрічі з Богом усі без винятку повернуться і відбудеться очищення від гріхів, то можна подумати, що не варто надто перейматися поборенням пристрастей і покаанням, адже все одно всі однаково очистяться...

Ні, муки від очищення настільки сильні, що їх неможливо порівняти з будь-якими земними. Тому, що більше падіння, то болісніше очищення. Варто про це пам'ятати ще за життя і пильнувати свої дії. Григорій Ниський говорить про муки відділення добра від зла в людині, як про брудну мотузку, яку пропускають через вузьке кільце, щоб усе непотрібне відпало.

Отже, після смерті все сприяє тому, щоб людина остаточно навернулася і визнала свої гріхи, що дозволяє спастися усім. То чи можемо ми говорити про загальний апокатастазис усіх сил, зокрема й зла?

Є і такі теорії, але вони кажуть, що спасіння зла можливе за певний період. Сергій Булгаков, до прикладу, каже про «інтенсивність очищення». На його думку, гріхи диявола - це своєрідне божевілля. Він замкнений у своєму божевіллі. Можна припустити, що в тій замкнутості з'явиться тріщина і він вийде зі свого незнання.

Яка офіційна позиція Католицької і Православної Церков щодо можливого спасіння усіх?

У православ'ї досі чинні анафематизми, прийняті за імператора Юстиніана, де відлученими від Церкви є всі ті, хто говорить про загальний апокатастазис. За це вчення анафемізували Орігена, Євагрія та Дідима Сліпця. Та бачимо, що такі відомі сучасні православні богослови, як Павло Євдокімов і Сергій Булгаков усе одно висловлювалися на користь спасіння всіх.

Офіційна католицька позиція теж вказує на чіткий поділ між праведниками і грішниками після смерті, тобто заперечує апокатастазис. Та все ж, за сучасним католицьким богословом Гансом Урсом фон Бальтазаром, ми можемо сподіватися на всепрощення.

Хоч офіційні позиції чіткі, та це не заважає богословам висувати різні теологумени (власні теорії) на користь спасіння усіх, на неможливість ототожнення вічності в раю і вічності в пеклі (Карл Ранер).

Чи правильно, що католики вірять у чистилище відразу після смерті, а православні очікують митарств, які описала свята Теодора?

Так. Але вчення про митарства у Православній Церкві не догматизоване. Католики ж догматизували вчення про чистилище на Ліонському, Флорентійському і Тридентійському соборах. Про очищувальні муки сказано і в Катехизмі Католицької Церкви.

У православних немає догми щодо цього, але є традиція, яка тягнеться від учня Марка Ефеського патріарха Геннадія Схоларія, котрий провів аналогію між чистилищем і митарствами. Також можна говорити про митарства як про спосіб партикулярного суду, тобто особистого суду для кожної окремої людини після її смерті. Душу, яка щойно відділилася від тіла, зустрічають ангели і ведуть її на небо. На шляху вони зустрічають демонів, які предстають у вигляді митників, що збирають плату. Добрі діла людини ніби

ЕСЕЙ

Сіра зона

*Тиша - це мова, якою говорить до людини Бог.
Багрянородна ніч. Тривожний серця токіт.
Земля і кров. Пливе у вир затоки квіття.
З Провалля Зради шепіт...
Богдан Ігор Антонич
Сутінки... Уже не день, але ще й не ніч. Сонце, відпрацювавши свою зміну, зникало...*

СВІТ ПОЕЗІЇ

Поривайтесь!

*Поривайтесь в космічні висоти.
Може, там - інший часу плін.
Може, там інші дні і ноти...
Але Бог тут і там - один.*

*Поривайтесь шукати зорі
За багато холодних миль.
Може, це неозоре море
Вип'є залтом гарячий біль.*

*Поривайтесь в п'янкi вершини,
Відсилайте рожевих муз.
Може, знов якась зірка злізне
Із затемнених Сіракуз.*

*Поривайтесь в космічні бурі,
Чи масштабні, чи то малі.
Може, досвід цей ваш похмурий
Допоможе вам на Землі...*

*Поривайтесь у ті дороги,
Не шукайте лихих хвилин,
Не шукайте нового Бога,
Адже Бог тут і там - один...*

ОЛЬГА СТАСЮК

[детальніше...](#)

виступають золотом, яким можна розрахуватися за гріхи, в яких та не покалася. Якщо не знаходиться таких добрих справ і молитов, то людина потрапляє в пекло, з якого може бути звільнена за допомогою молитов Церкви за її душу.

Вчення про митарства частково представлені в Орігена, в житті Антонія Великого, Псевдо-Макарія, найбільш яскраво - у Кирила Александрийського. Розширене це вчення в агіографії Василя Нового й об'явленні блаженної Теодори. Остання розказує, що митарств є 20: коли душа відплатить кожному митнику, тоді зустріється з Ісусом Христом. Єдиний метод, яким можна зменшити кількість гріхів, за які треба розплачуватися, - це щирість покаювання за кожен з учинків за життя. Приклад і водночас доказ цього - розбійник Варнава, який, будучи поруч із Христом на розп'ятті, покаювся і попросив пом'янути його в Царстві. І почув у відповідь: «Ще сьогодні увійдеш зі Мною до раю».

Босх І. Страшний суд, бл. 1504. Академія образотворчих мистецтв, Відень

на волю Божу.

На поглядах Лютера часткова сформувалася кальвіністська есхатологія, яка говорить про подвійну предистинацію - Бог наперед призначив одних на життя вічне, а інших - на вічну загибель. Чому? Людина не може такі запитання задавати, бо ми, як творіння, не можемо знати намірів Творця, а тим паче - впливати на них.

Серед богословів-протестантів ХХ століття популярні теорії воскресіння відразу у смерті (Карл Барт, Еміль Брюнер): після смерті не існує часу, тому людина відразу воскресає, бо правдива людина - це єдність душі й тіла, які можуть бути тільки в часі. Тобто відкидається ідея партикулярного суду, а відразу після смерті людина предстає на Страшному суді, після якого на неї чекають або вічні муки, або вічне блаженство.

Треба розуміти, що це не офіційна думка усіх протестантів, це тільки теологумен так званого атемпоралізму (відсутності часу), який зараз інколи використовують і католицькі богослови. Для того, щоби припинити вплив подібних ідей на католицьке богослов'я, в 1979 році Ватикан видав документ «Деякі питання есхатології», де закликав не відходити в питаннях есхатології від традиційних літургійних текстів, а в 1991 році оприлюднив документ «Окремі актуальні питання есхатології».

Чи може людина щиро каятися після смерті?

Якщо слідувати теорії апокатастазису, то може. Але офіційна традиція і Західної, і Східної Церкви каже, що покаювання після смерті неможливе.

Але якщо покаювання після смерті неможливе, то в чому полягає значення і завдання Страшного суду, що він може змінити? Виходить, що все вирішує партикулярний суд?

Східна Церква нічого чітко не говорила про партикулярний суд. Це - теорія Західної Церкви. Загальний суд потрібний для того, щоб перед обличчям усього Всесвіту були явлені діла кожного і показані шляхи й задуми Божі. Хоча доля кожного вже вирішена під час партикулярного суду.

Страшний суд також потрібний, щоби вирішити долю Всесвіту в тому стані, в якому він перебуватиме під час Другого Пришестя Ісуса Христа. Мусимо ще врахувати, що на той момент не всі зазнають смерті.

Ще важливо зрозуміти, що зараз намагаються не вживати словосполучення «Страшний суд». Адаже це швидше суд надії на Божу справедливість, а не покарання.

Не можна стверджувати, що після смерті людини відразу відбувається повне очищення. Оріген говорить про апокатастазис саме після Страшного суду, а не після смерті. Останній документ Церкви в цьому питанні - енцикліка «Spre salve» - у третьому розділі згадує про Страшний суд як про осередок надії. Папа Бенедикт XVI, цитуючи Федора Достоевського, каже, що на весільному бенкеті Царства Божого вбивці не можуть сидіти поруч зі своїми жертвами, враховуючи справедливість Господа. Так заперечуються теорії про спасіння усіх. Та водночас пригадаю Ганса Урса фон Бальтазара, який каже, що ми можемо надіятися на спасіння всіх.

У чому різниця між адом і пеклом?

Якою є есхатологія протестантів?

Про єдину деномінацію для всього протестантства ми не можемо говорити, оскільки немає однієї офіційної думки. Можна тільки згадувати вчення різних богословів. За Мартіном Лютером, до прикладу, після смерті душа відділяється від тіла і перебуває біля Бога у стані сну до Страшного суду. Ця ідея співзвучна з поглядом сирійських отців. Протестантська есхатологія в цілому заперечує існування чистилища - є тільки рай або ад.

Варто пам'ятати про три «solo» Мартіна Лютера, за допомогою яких можна спастися і прийти в Царство Боже: перше - тільки Святе Письмо, друге - тільки ласка Божа, третє - тільки віра. Всі інші намагання і зусилля, як, до прикладу, сповідь, покаювання тощо були ніби виявом зухвалості людини, яка вважає, що може якось вплинути

Мікеланджело Страшний суд, бл. 1537-1541. Сикстинська капела, Ватикан

ТЕГИ

ФОТО

ВІДЕО

Біблія Одеса Шептицький

богослов'я бізнес

біоетика влада вони надихають

відео війна гроші двері котрі

насправді є дискусія

добротолубіє довкілля

документи духовність

економіка есей за життя

книги які змінюють комунікація

культура література літургія

майдан мистецтво монашество

освіта передання події поезія

політика постаті право

проблема роздуми

свята свідчення світ

служіння філософія ікона

інтерв'ю історія №1 №2

№3 №4

Галерея

3 історії думки

Богослов'я

3 життя

Інтерв'ю

Андрій Содомора

Михайло Ватуляк

Олександр Сугоняко

Передання про

«Ідеологія «р...

[всі відео](#)

У східній традиції є ад і гієна/пекло. Гієна - остаточний стан мук, який можливий після Страшного суду. Ад - місце перебування грішної душі від смерті до Страшного суду. Саме з аду, коли ще немає повноти мук, але є тільки їхнє очікування (муки сумління, неможливість бачити Бога), ймовірно звільнення за молитвами живих.

Офіційна позиція Церкви полягає в тому, що пекло існує, як і вічні муки. Проте Церква не догматизує, хто саме перебуває в пеклі. Бачимо, що вона проголошує святих, але ви ніколи не почувте, щоб офіційно визнали перебування когось у пеклі.

А як тоді щодо анафеми?

Анафема - це відлучення від спілкування з Церквою. Якщо хтось помирає під анафемою, це не означає, що ця людина повинна перебувати в пеклі. Бо ніхто не може знати, чи в останню хвилину перед смертю єретик, атеїст чи будь-який інший противник Церкви не покався.

Мемлінг Г. Страшний суд, бл. 1461-1473. Поморський музей, Гданськ

Яка відмінність між юдейським шеолом і новозавітним адом?

У часи Ісуса Христа вже було вчення про воскресіння й говорили, що в шеолі є два стани душі: лоно Авраама, де перебувають праведники, та місце, де сидять грішники. Ще давніша юдейська традиція стверджувала, що в шеолі перебувають усі: і праведники, і грішники. Ми знаємо, що Христос спустився в ад і вивів усіх праведників. У праці «Христос - Победитель ада» Іларіон Алфеев дослідив, що серед християн були розбіжності, які позначилися на літургійних текстах перших століть: чи Христос вивів з аду тільки праведників, чи звільнив усіх й ад тепер порожній? Ми повинні враховувати обидві думки, але більш традиційно вважати, що Ісус звільнив тільки праведників.

Ви згадували про те, що молитви за померлих допомагають душам відбувати покарання. Чи є різниця між загальними молитвами за всіх померлих і молитвами за кожен окрему душу, яку згадують по імені?

Тут треба розуміти вплив семітської культури на богослов'я, адже для семітів ім'я - це не формальна назва, але те, що виражає глибинну сутність і встановлює духовний зв'язок, уприсутнює того, хто прикликається. Тож коли в молитві згадують конкретне ім'я померлого, тоді встановлюється зв'язок і Бог згадує усопшого. Також потрібно зважати на традицію Церкви перших віків, коли також померлих згадували поіменно.

Звичайно, можна сперечатися, чи доцільно на Службі Божій читати всі написані на картках імена, особливо, коли їх дуже багато. На моє переконання, все ж таки варто. Східна Церква робить більший акцент на молитві за померлих, ніж Західна, бо згідно з її вченням, душі померлих, які перебувають в аді, можуть бути звільнені до воскресіння завдяки молитвам за їхнє очищення. У Католицькій Церкві молитви допомагають тільки тим, хто перебуває в чистилищі. Так процес очищення може прискоритися. Також, на думку католиків, молитви за праведників чи за грішників не допомагають жодному з них. Натомість, Східна Церква молиться і за праведників, і за грішників, які в аді. Раз на рік, під час Великого Посту, на каноні Андрія Критського моляться за всіх, хто перебуває в аді.

Раніше самогубців ховали поза кладовищем, бо вважали, що своїм вчинком вони особливо уневажили Божу волю. Чому зараз таких людей ховають у межах цвинтаря?

Таке рішення теж ґрунтується на ідеї останньої хвилини перед смертю. Можливо, самогубець покався в останній момент і звернувся до Бога. Тому люди не можуть визначити і говорити про когось, що він чи вона перебуває в пеклі.

Та Православна Церква досі не приймає цієї теорії передсмертного навернення, тому самогубців можуть ховати поза кладовищем.

Чи можна говорити про спасіння нехрещених, зокрема нехрещених немовлят?

Раніше була поширеною думка, що нехрещені немовлята відразу потрапляють в пекло, бо несуть у собі первородний гріх. Та зараз Католицька Церква схиляється до думки, що ми можемо сподіватися на спасіння нехрещених.

Вам не здається, що є частка несправедливості в тому, що немовлята повинні нести відповідальність за гріх, який не відбувся за їхньою свobodною волею? Адже людина розкаюється у гріхах, які вона вчинила за власним вибором, натомість немовля не обирало бути хрещеним чи не хрещеним, це було завданням його батьків, лікарів тощо. Тоді чому дитина повинна платити за чужі гріхи?

У цьому є доля правди. Не так давно у католицькому середовищі вважали, що нехрещені діти потрапляють у так зване лімбо, де вони не зазнають вічних мук, але позбавлені можливості споглядання Бога. Ось своєрідне полегшення за «несвідомість» гріха: замість вічних мук - неможливість бачити Бога, неповнота блаженства.

Джотто Страшний суд Каплиця Скровень в Падуї, Італія

Тобто після смерті можна відчувати три стани: повнота блаженства, неповнота і відсутність блаженства, муки?

Тут теж ведеться суперечка. Різниця між Католицькою і Православною Церквами полягає в тому, чи після смерті вже є повнота мук чи блаженства. Бо згідно із визначенням католиків після Флорентійського собору 1438 року ті, хто помирають у стані тяжкого чи первородного гріха, відразу сходять до пекла, а праведники відразу йдуть до неба в повноті блаженства. Натомість Східна Церква в лиці Марка Ефеського говорила на цьому соборі, що не вірить у повноту мук чи блаженств відразу після смерті. Адже стан від смерті до воскресіння - це стан очікування Страшного суду, після якого в цілісності душі й тіла ми зможемо відчувати повноту.

Босх І. Рай і пекло. Земний рай. Вознесіння праведних. Падіння грішників. Пекло

Ми звикли думати, що головний камінь спотикання у східній і західній есхатології - це чистилище. Проте дебати про нього на згаданому соборі показали, що основна відмінність - це питання про отримання повноти блаженств після смерті чи після Страшного суду. На жаль, це питання так і не розглянули на цьому соборі детальніше, хоч греки порушили його. Ймовірно, що латинники зумисно не заторкували цього, щоб уникнути ще більших непорозумінь між двома сторонами. Тому, якщо у православних після Страшного суду є повнота блаженств чи мук, то ми не можемо сказати, чого очікують католики після Страшного суду, бо, на їхню думку, повноту людина одержує вже після смерті. Що ж відбувається після Страшного суду, вони так і не сказали

на Флорентійському соборі.

Щодо питання воскресіння і возз'єднання духа і плоті: чи може цьому якимось перешкоджати кремація?

Абсолютно ні. Існують різні спекуляції навколо воскресіння плоті людини, яку з'їла риба, а рибу люди і так далі. Але це не повинно бути предметом богословських дискусій. Відомо, що матерія нікуди безслідно не зникає, а зберігається у Всесвіті. Немає значення у якому саме вигляді. Тому зараз Католицька Церква допускає кремацію. Але Православна досі ставиться до цього негативно.

Як пояснити феномен клінічної смерті: повернення з потойбіччя чи видіння?

«Клінічна смерть» - медичний термін. Це явище не можна назвати правдивою смертю з погляду християнства. Більше говорити про клінічну смерть почали після виходу книги Раймонда Моуді «Життя після життя», де автор зібрав свідчення багатьох людей, які мали зупинку серця і переживали щось особливе на кшталт світла вкінці тунелю, уривки з життя тощо. Офіційно Церква ніяк це не коментує, а лікарі припускають, що це галюцинації, які переживає організм через брак кисню. Цікаво, що ті, хто переживають такий стан, не мають однакових видінь. Просто в нас склався поширений стереотип, що це світло в кінці тунелю і так далі через названу працю Моуді.

Чому ми поминаємо душу померлого на 3, 9 і 40 день від смерті?

Це традиція тільки Східної Церкви, яка пов'язана із вченням про митарства. Вважають, що після розлучення душі й тіла, душа до третього дня перебуває поблизу від плоті, на землі. Після цього вона йде по митарствах. І тут є розбіжності: згідно з одним уявленням душа митарствує до 9-го дня, згідно з іншим - до 40-го. На 40-й день предстає перед Господом, тоді ж одержує остаточний вирок щодо її стану до воскресіння. Існує думка, що до 9-го дня душа в супроводі з ангелами зустрічається з демонами на митницях, а після цього мандрує самотійно. Різні агіографічні джерела кажуть, що у проміжку між 9-м і 40-м днем вона може відвідати ад і рай.

Страшний суд, XI-XII ст. Монастир св. Катерини, Синай

Але знову ж таки, чи можемо ми застосовувати категорії часу до есхатології?...

Як душам допомагають так звані поминальні цукерки і печиво на могилах, а також хрести на місцях аварій?

Ніяк. Це або людські забобони, або залишки язичництва. До прикладу, поминальні солодощі - це відгомін язичницької тризни за померлими. А хрести на місці смерті - своєрідний оберіг, віра у привиди померлих, які раптово пішли з життя, і що нібито їхні душі блукають на тому місці неприкаяні. Але Церква не вірить у привидів! Звичайно, священник повинен остерігати людей від таких забобонних дій, але, на жаль, ці звичаї глибоко вкорінені у Східній Церкві.

Що для Вас залишається *terra incognita* в есхатології?

Уся есхатологія - це таїнство. Ми нічого тут не можемо стверджувати напевно, можемо тільки висувати припущення, здогадки, ґрунтовані на Святому Письмі та

Христос Пантократор і Страшний суд, 1300.
Баптистерій Сан Джованні у Флоренції, Італія

літургійних текстах. Найбільшою напругою, звичайно, для мене залишається питання спасіння усіх. Це - виклик для есхатології. Напруга в тому також, що тут не можна дати вичерпних відповідей, як і у тринітарному богослов'ї. Чи можемо ми пояснити внутрішньотроїчне життя? Достеменно - ні, бо це теж таїнство. Людина ніколи не зможе ці таїнства осягнути своїм розумом. Навіть об'явлення святим Царства Небесного не можна вважати безпечним джерелом, бо кожному було дано побачити відповідно до його рівня і можливостей сприйняття, в його культурному контексті, відповідно до його світосприйняття.

Terra incognita буде лишатися такою, доки наші стопи не відчують її ґрунт. Смерть - це таїнство, тому вона й далі манитиме, викликатиме острах чи трепет, спонукатиме до дискусій і нових версій. Смерть незмінно поряд всюди й в усьому одночасно з життям. У цьому й краса людини, яка вміщує в собі і смерть, і життя водночас. Це усвідомлення преображає людське буття, яке теж стає таїнством, священним завдяки єднанню двох вічних істин.

Отці стверджували, що пам'ять про смерть важлива, щоб навчитися більше цінувати одержане в дарунок життя. Смерть присутня вже за життя в сумнівах, духовному падінні, печалі, гріховних вчинках. Життя присутнє у смерті своєю надією на прощення, покаяттям, відкупленням гріхів і воскресінням, «*життям будучого віку*»... Про таїнство все ж краще не говорити, а приймати його із молитовним мовчанням, зі смиренням.

Розмовляла Ніна ПОЛІЩУК

Теги: [Інтерв'ю](#) [Богослов'я](#) [Проблема](#)

Вам це може бути цікаво

- [Віра і краса. Мистецтво і віра](#)
- [Влада і віра](#)
- [Духовна сила матерії](#)
- [Триєдине джерело краси, людина як митець](#)
- [Віра і культура \(уривки\)](#)
- [Митрополит Андрей Шептицький та комуністична ідеологія](#)
- [Феноменологічне обґрунтування догмату "Filioque"](#)
- [Мужність: чеснота, ще потрібна в наш час?](#)
- [До 80-річчя о. д-ра Петра-Бориса Біланюка](#)
- [Націоналізм та вселенськість: вимір раннього християнства](#)

Рейтинг статті

(16 голосів) Теги: [інтерв'ю](#) [богослов'я](#) [проблема](#)

- [«Правдиве милосердя в догляді за хворим, у розділенні його страждань», - с. Йосафата \(Дробик\) про паліативну допомогу в Україні та історії лагідної смерті](#)
- [Секуляризація, толерантність, и культурные войны: интервью с социологом Вячеславом Карповым](#)
- [«ЖУРНАЛИСТИКА ... НЕ СЕТ В СЕБЕ ПРОРОЧЕСКОЕ СЛУЖЕНИЕ - ОТКРЫВАТЬ МИРУ ПРАВДУ», - АЛЕКСАНДР СОЛДАТОВ, ГЛАВРЕД «ПОРТАЛ-CREDO.RU»](#)
- [О современном богословии РПЦ МП и альтернативного православия в России: научная полемика vs государственная пропаганда](#)
- [«Традиционность» заключается в госбезопасности...», - редактор интернет-издания "Портал-Credo.Ru" Александр СОЛДАТОВ о свободе слова и совести в условиях «приставного благочестия» в России](#)
- [«Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!». До 110-ліття від дня народження Володимира Стернюка](#)
- [«Я зараз порину у свою творчість і знайду там спасіння. Тож напевно, і ви там його знайдете», - Володимир Слєпченко](#)
- [«Спорят о территории канонической вместо того, чтобы подумать о территории Христа, то есть о душе», - Елена ВОЛКОВА](#)
- [«Я пробив головою небо, подивився, що там є...», - художник Іван Марчук. Досвід пльонтанічного інтерв'ю](#)
- [«Помісність для мене - це величезний позитив» - богослов зі США про Українське православ'я](#)

(13027 переглядів)

[eRelated News](#)

Коментарі

#4 profile 02.11.2018 11:06
Need cheap hosting? Try webhosting1st, just \$10 for an year.

-1

Цитувати

#3 Ніна 04.10.2015 07:53

+2

Цитую Марія Всяка:

Дякую п. Ніні Поліщук за цікаві запитання й о. Пантелеймону за глибокі відповіді! Однак не дуже зрозуміла про спасіння нехрещених немовлят... Ми лише сподіваємося, що вони мають потрапити до раю, і продовжуємо молитися за спасіння їхніх душ чи ми знаємо точно, що душі тих дітей на небі, а коли моляться за ненароджених, то мають на увазі виключно живих в утробі матерів немовлят, яким загрожує аборт? Прошу когось відповісти мені на це запитання! Дякую!

хто "точно" в раю чи в пеклі... я би не бралася стверджувати, що ми це знаємо - можемо тільки припускати. От і щодо твого питання, Марічко: християни моляться за спасіння душ нехрещених, сподіваючись, що молитви будуть почуті. Але достеменно ніхто не може знати, де саме перебувають ці душі. Молитви за абатованих зовсім інші, та й з'явилися вони порівняно нещодавно. P.S. можна без "пані".

Цитувати

#2 Марія Всяка 28.09.2015 12:14

+2

у першому коментарі у словосполученні "а коли моляться за ненароджених" замість "ненароджених" має бути "нехрещених немовлят"! Прошу вибачити за помилку. Коли знайдеться хтось охочий дати відповідь на це запитання, то нехай має на увазі, що йдеться про нехрещених немовлят

Цитувати

#1 Марія Всяка 28.09.2015 12:06

+2

Дякую п. Ніні Поліщук за цікаві запитання й о. Пантелеймону за глибокі відповіді! Однак не дуже зрозуміла про спасіння нехрещених немовлят... Ми лише сподіваємося, що вони мають потрапити до раю, і продовжуємо молитися за спасіння їхніх душ чи ми знаємо точно, що душі тих дітей на небі, а коли моляться за ненароджених, то мають на увазі виключно живих в утробі матерів немовлят, яким загрожує аборт? Прошу когось відповісти мені на це запитання! Дякую!

Цитувати

Оновити список коментарів

Стрічка RSS коментарів цього запису

Додати коментар

Ім'я (обов'язкове)

Електронна адреса

Сайт

Залишилося: 1000 символів

Підписатися на повідомлення про нові коментарі

Оновити

Надіслати

JComments

 ГОЛОЛОСИ

 СЛУХІВНЯ

 СВІДОМІСТЬ

 СВІДОМІСТЬ

 СВІДОМІСТЬ